

1.1. KUIDAS ENESEHINDAMISVAHENDIT KASUTADA

Vahendi kolm osa hõlmavad kolme põhiprotsessi:

- taotlejate seast valiku tegemine (tööleht 1);
- toetusesaajatepoolne projektide rakendamine, keskendudes riigihanke- ja tööjõukuludele (tööleht 2);
- korraldusasutuse teostatav kulude tõendamine ja maksed (tööleht 3).

Kõik kolm osa, mis sisaldavad numbriga varustatud spetsiifilisi riske (nt spetsiifiline risk 1, spetsiifiline risk 2), juhatatakse sisse lehega, millel on loetletud kõik asjaomase osaga seotud riskid.

Peale selle soovitatakse korraldusasutusel hinnata pettuseriske riigihankelepingute puhul, mida ta ise otseselt haldab, näiteks seoses tehnilise abi hankimisega (4. osa otsehangete kohta). Kui korraldusasutus ei korralda ühtki riigihanget, mille puhul on vajalik hinnata pettuseriski, ei tule 4. osa täita.

Märkus: enesehindamismeeskond peaks täitma üksnes kollased lahtrid.

RISKI KIRJELDUS

Enesehindamismeeskonna abistamiseks on teatud hulk riske vahendis eelnevalt kindlaks määratud. Enesehindamismeeskond peaks hindama neid eelnevalt kindlaks määratud riske, kuid täiendavate riskide kindlakstegemisel on võimalik ridu lisada.

Riski täieliku kirjelduse leiab kas esilehelt (2. ja 4. osa puhul) või spetsiifilise riski alt (1. ja 3. osa puhul).

Veeru pealkiri	Juhised
Riski viiteandmed	Kordumatud riski viiteandmed. Tähed viitavad osale, kus risk on kindlaks tehtud (VR = toetusesaajate väljavalimine, RR = rakendamine ja järelevalve, TR = tõendamine ja maksed ning HR = korraldusasutuse korraldatavad otsehanked), ja number on riski järjekorranumber. Lahter tuleb täita vaid uute riskide lisamise korral.
Riski nimetus	Lahter tuleb täita vaid uute riskide lisamise korral.
Riski kirjeldus	Lahter tuleb täita vaid uute riskide lisamise korral.

Kes on riskiga seotud?	<p>Siiatuleb märkida nende asutuste andmed, kus asuvad pettuse toimepanijad (nt korraldusasutus, rakendusasutused, sertifitseerimisasutus, toetusesaajad, kolmandad isikud).</p> <p>Lahter tuleb täita vaid uute riskide lisamise korral.</p>
Kas risk on asutusesisene (korraldusasutuse sisene), asutuseväline või tuleneb kokkumängust?	<p>Siiatuleb märkida teave selle kohta, kas risk on asutusesisene (hõlmates vaid korraldusasutust), asutuseväline (hõlmates vaid üht korraldusasutuse välist asutust) või tuleneb kokkumängust (hõlmates üht või mitut asutust).</p> <p>Lahter tuleb täita vaid uute riskide lisamise korral.</p>

2. ENESEHINDAMISE VIIS PÕHIETAPPI

2.1. Üldrisk

Üldrisk viitab riski tasemele **enne olemasolevate või kavandatavate** kontrollide toime **arvessevõtmist**. Riski suuruse kindlaksmääramisel hinnatakse tavaliselt kõrvuti riski **tõenäosust** – kui tõenäoliselt juhtum aset leiab – ja riski **mõju** – millised on juhtumi rahalised ja mitterahalised tagajärjed. Selleks et tagada hindamise järjepidevus, tuleks tõenäosuse kindlaksmääramisel paika panna **ajalised piirid**, antud juhul peaks tegemist olema seitsmeaastase programmitöö perioodiga.

Veeru pealkiri	Juhised																
Riski mõju (ÜLDRISK)	<p>Riskihindamismeeskond peaks valima, lähtudes riski mõjust selle ilmnemisel, rippmenüüst riski mõju punktid skaalal 1–4 vastavalt järgmistele kriteeriumidele:</p> <table border="1" data-bbox="624 1234 1257 1794"> <thead> <tr> <th></th> <th>Mõju mainele</th> <th>Mõju eesmärkidele</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Piiratud</td> <td>Lisatöö, mis lükkab teised protsessid edasi</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Väike</td> <td>Tegevuseesmärgi saavutamine lükkub edasi</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Suur, näiteks põhjusel, et pettus on laadilt eriti tõsine või sellega on seotud mitu toetusesaajat</td> <td>Tegevuseesmärgi saavutamine on ohus või strateegilise eesmärgi saavutamine lükkub edasi</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Ametlik järelepärimine sidusrühmadelt, näiteks parlamendilt, ja/või negatiivne kajastus ajakirjanduses</td> <td>Strateegilise eesmärgi saavutamine on ohus</td> </tr> </tbody> </table>			Mõju mainele	Mõju eesmärkidele	1	Piiratud	Lisatöö, mis lükkab teised protsessid edasi	2	Väike	Tegevuseesmärgi saavutamine lükkub edasi	3	Suur, näiteks põhjusel, et pettus on laadilt eriti tõsine või sellega on seotud mitu toetusesaajat	Tegevuseesmärgi saavutamine on ohus või strateegilise eesmärgi saavutamine lükkub edasi	4	Ametlik järelepärimine sidusrühmadelt, näiteks parlamendilt, ja/või negatiivne kajastus ajakirjanduses	Strateegilise eesmärgi saavutamine on ohus
	Mõju mainele	Mõju eesmärkidele															
1	Piiratud	Lisatöö, mis lükkab teised protsessid edasi															
2	Väike	Tegevuseesmärgi saavutamine lükkub edasi															
3	Suur, näiteks põhjusel, et pettus on laadilt eriti tõsine või sellega on seotud mitu toetusesaajat	Tegevuseesmärgi saavutamine on ohus või strateegilise eesmärgi saavutamine lükkub edasi															
4	Ametlik järelepärimine sidusrühmadelt, näiteks parlamendilt, ja/või negatiivne kajastus ajakirjanduses	Strateegilise eesmärgi saavutamine on ohus															

Riski tõenäosus (ÜLDRISK)	<p>Riskihindamismeeskond peaks valima, lähtudes tõenäosusest, et risk seitsmeaastasel programmitöö perioodil ilmneb, rippmenüüst riski tõenäosuse punktid skaalal 1–4 vastavalt järgmistele kriteeriumidele:</p> <table border="1" data-bbox="625 331 1142 461"> <tr> <td>1</td> <td>Ei ilmne peaaegu kunagi</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Ilmneb harva</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Ilmneb mõnikord</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Ilmneb sageli</td> </tr> </table>	1	Ei ilmne peaaegu kunagi	2	Ilmneb harva	3	Ilmneb mõnikord	4	Ilmneb sageli
1	Ei ilmne peaaegu kunagi								
2	Ilmneb harva								
3	Ilmneb mõnikord								
4	Ilmneb sageli								
Üldine riskihinnang (ÜLDRISK)	<p>Lahtri punktid arvutatakse välja automaatselt riski mõju ja tõenäosuse näitajate põhjal. Hinnangu andmisel lähtutakse punktide kogusummast:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1–3 vastuvõetav (roheline) • 4–6 märkimisväärne (oranž) • 8–16 kriitiline (punane) 								

2.2. Olemasolevad pettuseriski vähendavad kontrollid

Vahendis on eelnevalt kindlaks määratud teatud hulk soovituslikke ennetavaid kontrollid. **Need kontrollid on toodud vaid näitena.** Hindamismeeskond võib need kontrollid välja jätta, kui neid ei tehta, ja lisada vahendisse ridu, kui kindlaks tehtud riskide ennetamiseks on olemas lisakontrollid. **Võib juhtuda, et kontroll, mida kohaldatakse ühe konkreetse riski suhtes, on asjakohane ka teiste riskide puhul – sellisel juhul võib kontrollid teha mitu korda. Selle hõlbustamiseks võib esitada lihtsa ristviite olemasolevatele kontrollidele, mida on kirjeldatud ja/või mis on loetletud näiteks juhtimis- ja kontrollisüsteemi kirjelduses, ettevõtlusprotsessides või käsiraamatutes.**

Veeru pealkiri	Juhised
Kontrolli viiteandmed	<p>Kordumatud kontrolli viiteandmed. Iga riski puhul on eraldatud kontrollidele järjekorranumbrid, näiteks riski VR 1 puhul algab kontrollide loetelu kontrolliga VK 1.1., riski RR 2 puhul kontrolliga RK 2.1.</p> <p>Lahter tuleb täita vaid uute kontrollide lisamise korral.</p>
Kontrolli kirjeldus	<p>Lahter tuleb täita vaid uute kontrollide lisamise korral.</p>
Kas teil on tõendeid selle kontrolli toimimise kohta?	<p>Riskihindamismeeskond peaks valima seoses kontrolli toimimise tõendite dokumenteerimisega rippmenüüst „jah” või „ei”. Näiteks tõend heakskiitmise kohta on kinnitatud allkirjaga ja seega on kontroll nähtav.</p>
Kas vaatate korrapäraselt üle kontrolli toimimise?	<p>Riskihindamismeeskond peaks valima seoses kontrolli toimimise korrapärase ülevaatamisega rippmenüüst „jah” või „ei”. Kontrolli toimimise ülevaatamisel võib teha sise- või välisauditi või kasutada muid seiresüsteeme.</p>
Kui kindel olete kontrolli tõhususes?	<p>Tuginedes osaliselt kahele eelmisele küsimusele antud vastustele, peaks riskihindamismeeskond märkima, kui kindlad nad on selles, et kontroll vähendab tõhusalt kindlaks tehtud riske (väga kindel, keskmiselt kindel, vähesel määral kindel). Kui kontrolli toimimist ei tõendata või ei vaadata</p>

	<p>üle, on kontrolli usaldatavustase madal. Kui kontrolli toimimist ei tõendata, on selge, et selle toimimist ei saa üle vaadata.</p>
<p>Kombineeritud kontrollide toime riski MÕJULE, võttes arvesse usaldatavustaset</p>	<p>Riskihindamismeeskond peaks valima rippmenüüst punktid skaalal –1 kuni –4, et märkida, kui palju on nende arvates riski mõju olemasolevate kontrollide tulemusel vähenenud. Pettust tuvastavate kontrollidega väheneb pettuse mõju, sest need näitavad, et sisekontrollimehhanismid toimivad.</p>
<p>Kombineeritud kontrollide toime riski TÕENÄOSUSELE, võttes arvesse usaldatavustaset</p>	<p>Riskihindamismeeskond peaks valima rippmenüüst punktid skaalal –1 kuni –4, et märkida, kui palju on nende arvates riski tõenäosus olemasolevate kontrollide tulemusel vähenenud. Pettust tuvastavate kontrollidega väheneb pettuse tõenäosus vaid kaudselt.</p>

2.3. Puhasrisk

Puhasrisk viitab riski tasemele **pärast olemasolevate** kontrollide toime ja tõhususe, st konkreetse olukorra, **arvessevõtmist**.

Veeru pealkiri	Juhised															
Riski mõju (PUHASRISK)	<p>Lahtri punktid arvutatakse välja automaatselt, lahutades ÜLDRISKI mõjust olemasolevate pettuseriski vähendavate kombineeritud kontrollide toime. Selle kinnitamiseks, et hinnang on endiselt põhjendatud, tuleks tulemus läbi vaadata järgmiste kriteeriumide alusel:</p> <table border="1" data-bbox="624 645 1257 1205"> <thead> <tr> <th></th> <th>Mõju mainele</th> <th>Mõju eesmärkidele</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Piiratud</td> <td>Lisatöö, mis lükkab teised protsessid edasi</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Väike</td> <td>Tegevuseesmärgi saavutamine lükkub edasi</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Suur, näiteks põhjusel, et pettus on laadilt eriti tõsine või sellega on seotud mitu toetusesaajat</td> <td>Tegevuseesmärgi saavutamine on ohus või strateegilise eesmärgi saavutamine lükkub edasi</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Ametlik järelepärimine sidusrühmadelt, näiteks parlamendilt, ja/või negatiivne kajastus ajakirjanduses</td> <td>Strateegilise eesmärgi saavutamine on ohus</td> </tr> </tbody> </table>		Mõju mainele	Mõju eesmärkidele	1	Piiratud	Lisatöö, mis lükkab teised protsessid edasi	2	Väike	Tegevuseesmärgi saavutamine lükkub edasi	3	Suur, näiteks põhjusel, et pettus on laadilt eriti tõsine või sellega on seotud mitu toetusesaajat	Tegevuseesmärgi saavutamine on ohus või strateegilise eesmärgi saavutamine lükkub edasi	4	Ametlik järelepärimine sidusrühmadelt, näiteks parlamendilt, ja/või negatiivne kajastus ajakirjanduses	Strateegilise eesmärgi saavutamine on ohus
	Mõju mainele	Mõju eesmärkidele														
1	Piiratud	Lisatöö, mis lükkab teised protsessid edasi														
2	Väike	Tegevuseesmärgi saavutamine lükkub edasi														
3	Suur, näiteks põhjusel, et pettus on laadilt eriti tõsine või sellega on seotud mitu toetusesaajat	Tegevuseesmärgi saavutamine on ohus või strateegilise eesmärgi saavutamine lükkub edasi														
4	Ametlik järelepärimine sidusrühmadelt, näiteks parlamendilt, ja/või negatiivne kajastus ajakirjanduses	Strateegilise eesmärgi saavutamine on ohus														
Riski tõenäosus (PUHASRISK)	<p>Lahtri punktid arvutatakse välja automaatselt, lahutades ÜLDRISKI tõenäosusest olemasolevate pettuseriski vähendavate kombineeritud kontrollide toime. Selle kinnitamiseks, et hinnang on endiselt põhjendatud, tuleks tulemus läbi vaadata järgmiste kriteeriumide alusel:</p> <table border="1" data-bbox="624 1391 1142 1518"> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Ei ilmne peaaegu kunagi</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Ilmneb harva</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Ilmneb mõnikord</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Ilmneb sageli</td> </tr> </tbody> </table>	1	Ei ilmne peaaegu kunagi	2	Ilmneb harva	3	Ilmneb mõnikord	4	Ilmneb sageli							
1	Ei ilmne peaaegu kunagi															
2	Ilmneb harva															
3	Ilmneb mõnikord															
4	Ilmneb sageli															
Üldine riskihinnang (PUHASRISK)	<p>Lahtri punktid arvutatakse välja automaatselt riski mõju ja tõenäosuse näitajate põhjal. Hinnangu andmisel lähtutakse punktide kogusummast:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1–3 vastuvõetav (roheline) • 4–6 märkimisväärne (oranž) • 8–16 kriitiline (punane) 															

2.4. Tegevuskava tõhusate ja proportsionaalsete pettusevastaste meetmete paikapanekuks

Veeru pealkiri	Juhised
Kavandatav lisakontroll	Siin tuleks esitada kavandatava kontrolli või tõhusate ja proportsionaalsete pettusevastaste meetmete täielik kirjeldus. Kui juhiste punktis 5 on sätestatud üldised põhimõtted ja meetodid pettusega võitlemiseks, siis 2. lisas on esitatud iga kindlaks tehtud riski jaoks soovituslikud pettuseriski vähendavad kontrollid.
Vastutav isik	Siia tuleks märkida iga kavandatava kontrolli eest vastutava isiku nimi (või ülesanne). See isik peab olema nõus võtma endale kontrolli eest vastutuse ning andma aru kontrolli sisseseadmisest ja tõhusast toimimisest.
Rakendamistähtaeg	Siia tuleks märkida uue kontrolli rakendamise tähtaeg. Vastutav isik peaks olema selle tähtajaga nõus ja vastutama selle eest, et uus kontroll seatakse selleks kuupäevaks sisse.
Kavandatavate kombineeritud kontrollide toime riski MÕJULE	Riskihindamismeeskond peaks valima rippmenüüst punktid skaalal –1 kuni –4, et märkida, kui palju nende arvates riski mõju kavandatavate kontrollide tulemusel väheneb.
Kavandatavate kombineeritud kontrollide toime riski TÕENÄOSUSELE	Riskihindamismeeskond peaks valima rippmenüüst punktid skaalal –1 kuni –4, et märkida, kui palju nende arvates riski tõenäosus kavandatavate kontrollide tulemusel väheneb.

2.5. Määratletud risk

Määratletud risk viitab riski tasemele **pärast olemasolevate või kavandatavate** kontrollide toime **arvessevõtmist**.

Veeru pealkiri	Juhised															
Riski mõju (MÄÄRATLETUD RISK)	<p>Lahtri punktid arvutatakse välja automaatselt, lahutades PUHASRISKI mõjust kavandatavate pettuseriski vähendavate kombineeritud kontrollide toime. Selle kinnitamiseks, et hinnang on endiselt põhjendatud, tuleks tulemus läbi vaadata järgmiste kriteeriumide alusel:</p> <table border="1" data-bbox="624 645 1257 1205"> <thead> <tr> <th></th> <th>Mõju mainele</th> <th>Mõju eesmärkidele</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Piiratud</td> <td>Lisatöö, mis lükkab teised protsessid edasi</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Väike</td> <td>Tegevuseesmärgi saavutamine lükkub edasi</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Suur, näiteks põhjusel, et pettus on laadilt eriti tõsine või sellega on seotud mitu toetusesaajat</td> <td>Tegevuseesmärgi saavutamine on ohus või strateegilise eesmärgi saavutamine lükkub edasi</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Ametlik järelepärimine sidusrühmadelt, näiteks parlamendilt, ja/või negatiivne kajastus ajakirjanduses</td> <td>Strateegilise eesmärgi saavutamine on ohus</td> </tr> </tbody> </table>		Mõju mainele	Mõju eesmärkidele	1	Piiratud	Lisatöö, mis lükkab teised protsessid edasi	2	Väike	Tegevuseesmärgi saavutamine lükkub edasi	3	Suur, näiteks põhjusel, et pettus on laadilt eriti tõsine või sellega on seotud mitu toetusesaajat	Tegevuseesmärgi saavutamine on ohus või strateegilise eesmärgi saavutamine lükkub edasi	4	Ametlik järelepärimine sidusrühmadelt, näiteks parlamendilt, ja/või negatiivne kajastus ajakirjanduses	Strateegilise eesmärgi saavutamine on ohus
	Mõju mainele	Mõju eesmärkidele														
1	Piiratud	Lisatöö, mis lükkab teised protsessid edasi														
2	Väike	Tegevuseesmärgi saavutamine lükkub edasi														
3	Suur, näiteks põhjusel, et pettus on laadilt eriti tõsine või sellega on seotud mitu toetusesaajat	Tegevuseesmärgi saavutamine on ohus või strateegilise eesmärgi saavutamine lükkub edasi														
4	Ametlik järelepärimine sidusrühmadelt, näiteks parlamendilt, ja/või negatiivne kajastus ajakirjanduses	Strateegilise eesmärgi saavutamine on ohus														
Riski tõenäosus (MÄÄRATLETUD RISK)	<p>Lahtri punktid arvutatakse välja automaatselt, lahutades ÜLDRISKI tõenäosusest kavandatavate pettuseriski vähendavate kombineeritud kontrollide toime. Selle kinnitamiseks, et hinnang on endiselt põhjendatud, tuleks tulemus läbi vaadata järgmiste kriteeriumide alusel:</p> <table border="1" data-bbox="624 1391 1142 1518"> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Ei ilmne peaaegu kunagi</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Ilmneb harva</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Ilmneb mõnikord</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Ilmneb sageli</td> </tr> </tbody> </table>	1	Ei ilmne peaaegu kunagi	2	Ilmneb harva	3	Ilmneb mõnikord	4	Ilmneb sageli							
1	Ei ilmne peaaegu kunagi															
2	Ilmneb harva															
3	Ilmneb mõnikord															
4	Ilmneb sageli															
Üldine riskihinnang (MÄÄRATLETUD RISK)	<p>Lahtri punktid arvutatakse välja automaatselt riski mõju ja tõenäosuse näitajate põhjal. Hinnangu andmisel lähtutakse punktide kogusummast:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1–3 vastuvõetav (roheline) • 4–6 märkimisväärne (oranž) • 8–16 kriitiline (punane) 															